

1

אונקלוס

במדבר יש חקת

רעט

א דיש א וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: ב זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר א אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר

א ומלוי י עם משה ועם אהרן קמימר: ב דא גזירת אורייתא די פקיד י קמימר מלוי עם בני ישראל ויטבון קד תורתא סמוקתא שקמתא די לית בה

רש"י

לקט בדור

(3) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מוניין* א את ישראל לומר מה המצוה הזאת? ומה טעם יש בה, לפיכך כתב צה חקב* גזירה היא מלפני חן* לך רשות להרהר אחרים (תנח" - נמ"ה): ויקחו אליך. לעולם היא נקראת על שמך* פרה שעשה משה במדבר (תנח"ה): אדמה תמימה. שתהא שיינו נטחאות * משיבין * ואין רמב"ה.

א אונאה דברים, מלשון (ויק' כ"ה י"ד) אל תונו איש את אחיו, ובגראשית רבה א' ב' שלח יהיו מוניין את ישראל פירש"י לשון (ישע' מ"ט כ"ו) והאכלתי את מונין את בשרם עכ"ל, וביומא ס"ו: ד"ה השטן פירש"י וז"ל: יער הרע משיב עליהם תשובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהן חוק אני ה' גזרתי עליכם עכ"ל: (ב) מה ענינה, ולמה לכס

זאת, ולמה לא די להעביר הטומאה ולטבול גופו, ומה טעם שמעט אפר מברית את הטומאה: (ג) לשון רש"י ביומא ס"ו: חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') וישמיה לחוק, וישם אותה יוסף לחוק (ברא' מ"ו) עכ"ל, ואין להקשות שמה פעמים מנינו בתורה חוקה במצוות שיש להם טעם נכון גלוי לכל בר דעת, כגון זאת חקת הפסח, אין זו קושיא כלל, שאין חיצת חוק אומר שאין לה טעם, שאין המלך מלכות של חסד גוזר על עמו גזירות בלי טעם, אלא פעמים רובה בהעלם הטעם מטעמים שונים, ופעמים מגלה טעמו, ופעמים ידוע ומוכן הטעם, אבל כל פקידה זלווי ומשפט היוזא מן המלך אל עמו ומן האדון לעבדו או מן האב לבנו ומן הרב לתלמידו כולם יכולים להקראות חוק, שכל שלא נמלה הזווי בטעם אין הטעם מעלה ולא מוריד, ואין להתחכם רק לקבלו בחוק ולא יעבור, עם כל זאת ישנם מקומות שבהכרח לפרש חיצת חוק דוקא על מצוה שאין טעם ידוע, כגון אם אמר הכתוב כמה לשונות ביחד כגון (שמות ט"ו כ"ו) והאונות למנוחיו ושמרת כל חקיו, פשוט הוא שהכוונה על גזירות שלא נודע טעמם, וכן במה שלפנינו חוץ ממה שכל המאמר מיותר, הלא אין לו שחר לכאורה, בשלמא לקמן סוף פסוק י"ד שהתחיל לבאר דיני הטמאים שפיר מה שאמר והיתה לבני ישראל וגו' לחקת עולם, וכן בפסוק י"ד זאת התורה אדם כי ימות וגו' שפיר, אבל כאן שבה ללעזר להכין אפר פרה מה זה הקדמה זאת חקת התורה, ולכל הפסחות היל"ל אחר דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה, ויש עוד להקשות למה אמר ב' לשונות חקת התורה, וכי זה כל התורה, היל"ל זאת חקת התורה או הטומאה, ולמה ב' פעמים חיצת לאמר וכו', אלא ודאי בהכרח לפרש עו"ה, (וזאת) פרשה זאת של אפר פרה (חקת התורה) תהיה אללכם מאותן מצוות שבתורה שהם גזירה בלי טעם כדי להשיב תשובה לכל שאל ומשיב ומקנטר, שאין אנו מהרהרים אחר גזירת מלכינו ב"ה (אודה"ח - כ"י - ועוד): (ד) משום דקשה, הלא משה לא נתעסק בה, אלא אלעזר מחלה ועד סוף, גם לא היה לצורך משה אלא לישראל, למה אמר א"כ אליך, בשלמא צפ'

אור החיים

תורה מקבלין טומאה, ולכל סברות רז"ל (שם) אפילו להמחמירים בצעלי קריין מטעם שצריך באימה וביראה וכו' מודים בטמאי מה שמותרים בעסק התורה). ויהבאר הענין על פי מה שאמרו צפרק בתרא דזויר (ס"א): ופסקו רמב"ם צפרק א' מהלכות טומאה מה שאין הכותי נעשה עמא מת, וזה לשונו שאם נגע במה או נשאו או האהיל עליו

יט) ב. זאת חקת התורה. לריך לדעת למה כינה למצוה זו שם כללות התורה, שהיה לו לומר זאת חוקה וגו' או זאת חקת הטומאה או חקת הטבחה כדרך אומרו (שמות י"ג) זאת חקת הפסח, ואין לומר שנתכוון להצריך טהרת אפר פרה לעסוק בתורה, כי לא כן מנינו לרז"ל שאמרו (ברכות כ"ב) שאדרבא אין דברי

אור בדור

א) וכן נאפר פרה הוא דוקא טומאה מת.

הרי הוא כמו שלא שנגעה וכו' עד כו בני ישראל משאו התורה שזולת זה ומעשה טעמנו לוק חקת התורה פיר עברתה תסובב מי נעשו עם בני יש תאצים להדבק ב עליונה בחייהם ג או יאהילו עליו וכו ולא תחפוץ להפרד במצוה האמורה ב כן תחברנה הטוב בפסוק אדם כי י ואין אוב"ע מטמי אחר ענין זה לב' מלאה דבש ואחת לחוץ מהחדר אוח לה כל הזבובים וה הגם שיכנסו לה נ כמו כן אדם מיו המחוקק והעריץ יתקבלו הקליפות התאצים תמיד ל ולזה יעמא צאהל פתוחה לחברתה ו מה שאין כן אשנו מהקדושה אין כל הממית הנדבק התורה. וצוה מלא במצרים הקפיד ב למול כאומרם ז"ל

ב) ס"מ וכת דיליה. הגם שצבעת שחיתות וא"כ אין לך מנוח של

כאמ חקת התורה - הללו מאמין ובללו מאהבין כולם נגנו
מרוזב אכז

מוֹקֵא דְרָא סְרִיק עֲלֵהּ נִירָא: אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לְאֵעֲלָה עֲלֵיהּ עֹל: ג' וְנָתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזר הַכֹּהֵן

רש"י

לקט בהיר

תמימה ב'אדמימות' ש'אם היו זה שחי שערות שחורות' פסולה (ספרי - פרה ב' ה'): (ג) אלעזר. תורה ויקחו אליך שמן זית אפשר שמהה היה מתעסק בו המלוואים (ב"ב), או אפשר באופן אחר, הלא דבורו של הקב"ה היה בלשון רבים אל משה ואל אהרן, גם אמר הכתוב "ונחתם" אותה אל אלעזר וגו', מן הסתם פירושו אדם משה ואהרן תתנו אותה אל אלעזר, א"כ למה באמצע אמר לשון יחיד, היל"ל "דברו" אל בני ישראל ויקחו "אליכם" (לבוש), והענין למה דוקא במצוה זו הקפידה תורה לתלותה במשה, אפשר שהוא משה ידע טעמה וכל סודותיה, שרק לומר לישראל למה הקב"ה בחוקה, לזה כל פרות שעשו אמרו וכיוונו על דעת משה שעשה פרה במדבר (אודה"ח), ואפשר שמטעם זה לזה הכתוב להניח למשמרת מאפר זה דוקא (ג"א), גם כולם זריכים לאפר פרה של משה שהיה נחון בהר המשחה לזרות (מהר"א): (ה) פ' בהכרח לקשר חיבת תמימה לחיבת אדומה, ואינה מאמר בפני עצמה שמהא תמים בלא מוס, שזה כתיב לבדו אשר אין זה מוס (רא"ם), והגם שאפשר היה לדרוש חיבת תמימה על דברים אחרים (עיין במפרשים), כאן דברים מוכיחים, מדכחנה החורה אלל אדומה סברה היא שהיחור בה לומר תמימה באדמימות, וכן כתבו החוס' בחולין י"א ד"ה מטאת עיי"ש, ובלא חיבת תמימה היינו אומרים ש'אם רובה אדומה נקראת פרה אדומה (ג"א): (ו) לדוגמא נקיע שחורות, ולאו דוקא, שכל גוון שיהיה אין עוד תמימה באדמימות (רא"ם), ואפשר ש'לרבותא נקט שחורות, שהגם שנוכל לומר האי שחור אדום הוא אלא שלקה אעפ"כ פסול (שהכתוב אומר תמימה באדמימות פ' בלי ליקוי) וכ"ש שאר מראות (מ"ל), ומה שאמר "שחי" שערות זה האמת, כי כל שיעורין הלכה למשה מסיני (רא"ם), אבל אין ראיה ממה שידענו שאין שער פחות משמים, שהלא ככתוב לא זכר חיבת שער, וחון מזה עיין בפ' תוריע בפסוק י"ג ג' ושער ננגע ובקט צהיר אות ה' שהבאתי לשון הרמב"ם ז"ל "וצא הקבלה מיעוט שער ב", ועל זה אין להוסיף וממנו אין לגרוש:

אור החיים

על הדינים, אדומה כי הוא זה סימן תגבורת הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) 'ז' שערות שחורות פוסלות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפילו קרניה וטלפיה לריכים להיות אדומים (שם), אבל שחורות ואין לריך לומר לבנות פוסלות, אשר לא עלה עליה עול כי העול ימתק הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה'). יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, גם שריפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהתקבלות הדינים באפר יעשו הכרחה לעומתה הדבוקה באדם מהמת שגם היא אינה אלא רצועה רעה מזד יסורי המשפט. וראיתי בספרי זועה ופסקו רמב"ם צפרק א' מהלכות פרה אדומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד

כאן, ולפי מה שאמרנו שכל מעשיה הם בחינת המשפט יש טעם צדצר, כי שם פרה יגיד מספר הידוע למספר בחינת הדינים כידוע ליודעי חן, לזה לזה ה' שיקנו אותה כשיש בבחינת מספרה מספר אשר תכוון אליו, אבל אם יקנו עגלה קונים דבר שאין בו המספר אשר אנו זריכין לו, והגם שמגדלין אותה עד שנקראת פרה, אף על פי כן יקפיד ה' על שעת הקנין כדי שיהיו קונים דבר שהכוונה בו שהם רפ"ה דינים:

ג. ונתתם אותה. אמר אותה"י לפי מה שאמרנו רז"ל (פרה פ"ד) שמפי השמועה למדו שאר פרות נעשות צין צכהן גדול צין צכהן הדיע דייק לומר אותה אל אלעזר אבל מכאן ולהלאה אין חיוב צבגן:

אור בהיר

(טז) והוא מיומר.

לישראל, וללד בלא ידיעת א נשמה, לזה זו אליך פרה ומכיון צדצר תהיה המצוה יכה, וכפי זה וא"ו בתחילת צד הלקיחה ונו צלקיחתה ו אותה פרה יר מה תהא סודה אלא רכן וכיוצא בו ודים הבאים יכוונו למה 'צה כאן) וזה שנעשו יהיו 'שה ה' שינוי , ולדברינו יש יעולם מונים ה צא מאמר אשר לזה ה' ימות כשהן מצוה היא עלינו לעשות אשר שהורשה ה אלא שלא צדצרי קטעור יש צה: ייה מוכיחים

זה ה' ב"ה כאן ו לה שהוא מצוה לל אותם צדצור יד) והיל"ל

זה השטר נה' צדיקים יבואו בו

ולא בכבש שהוציא את הראשונה הוציא את השנייה. אית לך למימר על אותו צדיק שהיה שהיה רבי אבין בשם רבי אלעזר משום סילסול פרה.

ויקחו^ט אֵיך. א"ל הקב"ה, משה, לך אני מגלה טעמי פרה, אבל לאחרים חוקה. כתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון (זכריה יד, ו) דברים שמוכסים מכס בעולם הזה עתידין להיות צפים לכם כהדין בולוס [פי' מלאה סל וכו']. הדא הוא דכתיב והולכתי עורים בדרך לא ידעו בגתיבות לא ידעו אדריכים אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים (ישעיה מכ, טז). אלה הדברים אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתים, כבר עשיתם לרבי עקיבא וחבריו. דאמר רבי אחא דברים שלא נגלו לו למשה נגלו לרבי עקיבא. וכל יקר האתה עיני (איוב כח, י), זה רבי עקיבא.

ויקחו^ט אֵיך, רבי יוסי בר חנינא אמר רמז שכל הפרות כלות ושליו קיימת. רבי אחא בשם רפי יוסי בר חנינא בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה ואומר הלכה בשם אומרה, אליעזר בני אומר פרה בת שתים ועגלה בת שנתה. אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, העליונים והתחתונים ברשותך ואתה יושב ואומר הלכה משמו של פשה ודם. א"ל הקב"ה, משה, צדיק אחד עתדי לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחלה, רפי אליעזר אומר פרה בת שתים ועגלה בת שנתה. אמר לפניו, רבון העולמים, יהי רצון שיצא מחלצתי א"ל הקב"ה חייך שיצא מחלצתי, הדא הוא דכתיב ושם האחד אליעזר (שמות יח, ד), ושם אתה המיוחד אליעזר.

פרה^ט אדומה. מפני מה כל הקרבנות באים זכרים והיא באה נקבה. אמר רבי אייבו משל לכן שפחה שטינף פלטיץ של מלך אמר המלך תבא אמו ותקנח הצואה. כך אמר הקב"ה תבא הפרה ותכפר על מעשה העגל. פרה, זו מצרים שנאמר עגלה יפהפיה מצרים (ירמיה מו, כ). אדומה, זו ככל שנאמר אנת הוא רישא דדהבא (דניאל ב, לח). תמימה, זו מדי. אמר רבי חייא בר אבא מפני מדי תמימים היו, אין להקב"ה עליהם אלא עבודה זרה שקבלו מאבותיהם בלבד. אשר אין בה מום, זו יון. אלכסנדרוס מוקדון כד הוה חמי לשמעון הצדיק הוה קאים ליה על רגליו ואמר ברוך אלוהו של שמעון הצדיק. אמרו לו בני פלטיץ דידיה מן קמי יהודאי את קאים. אמר להון פרה אנא נחית לקרבא כדמותיה אנא חמי ונצח. אשר לא עלה עליה עול, זו אדום הרשעה שלא קבלה עליה עולו של הקב"ה. ולא דיה שלא קבלה, אלא מחרפת ומגדפת ואומר מילי בשמים (תהלים עג, כח).

ונתתם^ט אותה א"ל אלעזר הכהן, אל אל עוזר. והוציא אותה א"ל מחוץ למחנה, מלמד שהוציא עתיד לדחוף את שרה (של כרך גדול) ממחיצתו. ושחט אותה לפניו, שנאמר כי זבח לה' בכצרה וטבח גדול בארץ אדום (ישעיה לד, ו). אמר רבי ברכיה טבת גדול בארץ אדום. ציון המדרש לשם שם מא פסיקתא דריב פיד מב שם

ברית אברהם

גזרתי. עיין בספר מהר"ר אליהו בן מייס עלה קנג עמוד שלישי. בשעה שעלה משה למרום וכו' עד המיוחד אליעזר. עיין ביאור מאמר הזה צדי יוסף עלה עמוד רביעי. ונחורם משה נפרשה ימרו נפסוק ונפסוק האחד אליעזר. ונפסר לפנת פענח עלה קסט ע"א. ונפסר עוללות אפרים עלה קנג עמוד א. מפני מה

אשר^ט את הפרה לעיניו, ויהי ודוכסיה ואיפרכיה ואסטו

פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

זית רענן מעלה לפרה אדומה: ושליו קיימת פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש חתומי אמר רבי ברכיה טבת גדול יהיה בארץ ארץ

נשמים יהיה ג"כ זמ מעט לשר שלהם. ולייק מדכתיב ומה לה' צנצנה וטבח גדול נאמן אלדוס:

מִימַר סְהַרְיָא יְקוּם לְמִצְאָ דְבְרֵי חֲפִיץ וְכָתוּב יִשְׂרָאֵל דְּבְרֵי אַמְתָּ: פְּתִנְמִין:
 דְּחִפְיָמִין מְחִילִין לְזִקְתִּין יֵא פְתִנְמִין דְּחִפְיָמִין מְחִילִין לְזִקְתִּין דְּאִצִּיתִין וְלִקְלִשׁוֹנִין

דְּאִנְצִין לְאֵלְפָא חוּבְמָתָא לְסְרִיקֵי מְנַדְעָא, הֵיכְמָא דְמֵאֲלָף וְיָקָא לְתוֹרְתָא, וְרַבְנֵי סְנֵהֲדָרִין מְרֵי הֶלְכְתִּין וּמְדַרְשֵׁין דְּאִתְיָהִיבוּ עַל יְדוּהֵי דְמֹשֶׁה נְבִיא, דְרַעָא בְּלַחְדוּתֵיהּ יְת עֲמָא בֵּית שְׂפֵתֵי חֲכָמִים רִשְׁיִי

ת קשיא ליה מה ביקש, הלא בפסוק הקודם אמר שלימד דעת וגו'. לכן פירש נתן לבו וכו':
 (יא) דברי חכמים. שעשו סייג למורה גזירות להרחיק את האדם מן העצירה, כגון אכילת קדשים עד השחר, והס אמרו עד חלות, וקריאת שמע דעריצת כמו כן: כדרבנות. מה דרנן זה מכוון את הפרה למלמיה, כך דנריהס מכוונים את האדם לדרכי חיים: וכמשמרות נטועים. מה מסמר זה קצוע, אף דנריהס קצועים. ומה נטיעה פרה ורצה, אף דנריהס פריס ורצים, למנוח זהס טעס:

מצודת ציון

מצודת דוד

יא) כדרבנות. הוא כעין מחט חתוב כראש מלמד הבקר לכוון אותם לחרישה. כמו ולהצב הדרך (ש"א יג כא):
 וכמשמרות. וכמו וכמסמרות בסמ"ך והוא מלשון מסמר ויתד:
 דברי חכמים מכוונים את האדם לדרכי החכמה: וכמשמרות נטועים וגו'. דברי בעלי אסופות הם המלקטים מספרים שונים ויחברו מחברות, המה דברים קבועים כמסמר הקבוע במקום תחיבתו. ועוד המה פריס ורבים כאלו היו נטועים בארץ, רוצה לומר דבריהם קיימים. ועוד יוכל החכם להוציא מהם טעמים רבים:

ספורנו

אבן עזרא

יא) דברי חכמים כדרבנות. מישרים את האדם אל האושר הנצחי ובכך התכלית כהבנתם דבר נחשב מאד: וכמשמרות נטועים. אמנם קשה להבינם כמו שיש טורח רב להוציא מסמר נטוע ממקומו, ולכן הרבה להורות דרכים להבינם:
 וכמסמרות נטועים דברי בעל אסופות, הם הלוקטים מספרים רבים ויחברו מחברות אף על פי שיחלקו. כלם לימדס בורא אחד:

מדרשי חז"ל

מצות ושל תורה, אמר לו הקב"ה וכתוב ישר דברי אמת, כבר כתבתי על ספר הישר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. עין לא ראתה אלהים זולתך. בקש קהלת למצוא דברי חפץ, בקש לעמוד על הקץ, אמר לו הקב"ה, וכתוב ישר דברי אמת כבר כתבתיהו על ספר הישר כי יוס נקם בלבי וגו'. (שם).
 יא) דברי חכמים וגו'. דרש רבי אלעזר בן עזריה, דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד, למה נמשלו דברי תורה לדרבן, לומר לך מה דרבן זה מכויץ את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם, אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים. אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין תלמוד לומר מסמרות. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסרין ולא יתרון תלמוד לומר נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין. (חגיגה ג:).
 דברי חכמים כדרבנות. מהו כדרבנות, כדור של בנות, מה כדור זה מתגלגל מיד ליד ואינו נופל לארץ, כך לא נפל דבר אחד וגו'. ומה כדור זה מקלעין בו בידיס ואינו נופל, כך משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים לאנשי כנסת הגדולה. (קה"ד).
 וכמשמרות נטועים. לא יצא האיש בסנדל המסומר כשבת, וכמה מסמרין יהיו בו עשרים וארבעה, דכתיב וכמשמרות נטועים, מה משמרות כ"ד אף מסמרים כ"ד. (ירושלמי שבת פ"ו ה"ב).
 וכמשמרות נטועים. וכי לא היה טוב לומר כאילנות נטועים, ומה תלמוד לומר כמשמרות, ללמד שיש בהם שבת של מטע ושבת של כדורות של ברזל. ד"א כמשמרות נטועים מה המסמר הזה אע"פ שאתה מעבירו ממקומו רשומו ניכר, כך כל מי שעונותיו גורמים שהחכמים פושטים בו יד, אע"פ שהוא חוזר בו רשומו ניכר. ד"א מה המסמר הזה כשנטוע בדלת מקיים הרפין,

קמזאגא מרגא תמארה

נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד: ישראל במדברא במנא
יב ויתר מהמה בני הזהר עשות ספרים וברייגונין: יב ויתר מנהון
 ברי הזהר למעבר ספרו

הוכמתא סני עד
 סוף ולמעסק בפת
 אוריתא, ולאסתנ
 בליאות בשרא: יג
 פתגם דאתעביד בעק
 בצנעא פולא עתיד
 דחיל, וית פקודותי
 כדנן חזי למתו אור
 שפתי

שפתי חכמים

רש"י
 בעלי אספות. מסמרים שיש להם גולגולת א נראה שעל כן מרעה חסר, להורות על נטרירקון
 אסופה וגסה, גרוס"ה צלע"ו כן פירשו דונש בן
 לזרט: נתנו מרועה אחד. כל דבריהם דברי אלהים חיים, הוא אמרן זרועה אחד נתנו, משה מפי
 הגזורה א: וכמשמרות. כמוז צטי"ן, שהמורה בעשרים וארבעה ספרים, כמנין משמרות כהונה ולויה:
 (יב) ויתר מהמה בני הזהר. ויתר מיושר דברי אמת, דברים הכתובים בספרים הנזכרים למעלה: בני
 הזהר. לשמור דברי חכמים. ואם תאמר אם יש זהם לזכור לא נכתבו: עשות ספרים הרבה אין
 קץ. אם צלנו לכתוב לא הספקנו:

ב רש"י מוציא המלה לה
 והלמיד שמושית, אלא
 המלה. ומקרה ההוא ק
 תורמין, כי התי"ו איננה
 חז"ל, וכמו שכתב ר'
 הראב"ע בפירושו למגלו
 שלדעת ר' יונה גם היא נ
 במשפט על מעשה האלד
 פירש אשר אדם וכו',

מצודת ציון

מצודת דוד
 נתנו מרועה אחד. אף שיש בהם דעות מבני אדם
 שונים כולם אמתיים, כי חכמת כולם נתנו מן המקום
 ברוך הוא החונן לאדם דעת. ולפי שדימה את האדם לבהמה הצריכה דרבנות, אחז לשון רועה המלמד את
 הבהמה: (יב) ויתר מהמה בני הזהר. אמר דרך חיבה, אתה בני הזהר עוד יותר במעשיך, ממה שנאמר בספרים
 האלה המלמדים להזהר: עשות וגו'. כאומר אם תשאל מפני מה לא כתבו בספרים מכל מה שראוי להזהר,
 ואמר לעשות ספרים הרבה להזהיר בהם מכל מה שיש להזהר, לא יהיה קץ אל הספרים ההם, כי מדברים
 הרבה מאד יש להזהר ואי אפשר לכתוב הכל בספרים:

מצוי
 (יב) ולזה. אין לו דומה, ול
 הלמוד. וכן תרגומו ולמעס
 ראש השנה בלהג מלהג
 קריאה: בשר. כן יקרא הז
 להשתחות לפני

ספורנו

אבן עזרא
 ומלת רועה. בעבור שדימה האדם לבהמה הצריכה
 דרבנות: (יב) ויתר מהמה בני הזהר מעשות ספרים, כמו
 השמרו לכם עלות בהר. וענין עשות קנות או
 כתיבה, כי אין קץ להם:
 בני הזהר. להבין ולהורות: עשות ספרים הרבה אין קץ.
 לזה ספרים אין קץ:

את האלהים ירא שלא י
 רוצה לומר מה שנאמר:
 מאד הזהר במצו

מדרשי חז"ל

כך כשהצדיקים גוזרים הקב"ה מקיים דבריהם. (מ"ד. נשא
 פי"ד). דבר אחר כמשמרות נטועים, כל ימיו של ר'
 אליעזר היו העם נוהגין כר' יהושע, ואחר שמת ר' אליעזר
 חזרו העם לנהוג כמותו. (קה"ר). כתיב כמשמרות וקרינו
 כמשמרות, לומר לך מה משמרות כהונה כ"ד אף ספרי
 תורה כ"ד. (פסיקתא רבתי פ"ג.)
בעלי אספות וגו'. דרש רבי אלעזר בן עזריה, בעלי
 אספות נתנו מרועה אחד, בעלי אספות אלו תלמידי
 חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה, הללו
 מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו
 פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם, מעכשיו האין
 אני לומד תורה, תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד,
 אלא רועה אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל
 המעשים ברוך הוא, שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים
 האלה. (תגינה ג.)
בעלי אספות וגו'. אימתי דברי תורה נאמרין כתקונם,
 בשעה שנשמעין באספות, ומניין אתה אומר שאם שמע
 אדם דבר תורה מפי קטן שבישראל שיהא עליו כשומע

ולזה הרבה. הנה להגות
 הכחות התומרות נלאות ו
 כל זה: יג) סוף דבר. סוף
 הכל נשמע, שהכל כבר
 את אלהים ירא. בהבנת
 מצותיו שמור. במעשה נ
 זה. שתמצא ותבין בתורה
 במציאות כל כחות האדם
 אבל באשר הוא עם זה

יג) סוף דבר וגו'. סוף
 את מעשיו, כשר היה
 רב הונא: כל אדם שיש
 שנאמר סוף דבר הכל נשמ
 את האלהים ירא. ש
 אמר להו סוף דבר את
 שכן לא חתם שלמה את

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

ספר

ויואל משה

מאמר שלש שבועות

עם ביאור

אור כי טוב

לבאר ולסדר דבר דבור על אופניו בשפה ברורה, למען ירוץ בו הקורא ולפרש מסקנת הדברים, והיוצא למעשה, בכל ענין מדבריו הקדושים, בכל מה שנוגע להמלחמה עם ציונות עבוד כבוד שמים, ולגבי שאר דברים במהלך החיים

מטרת הביאור כשמו כן הוא לגלות את האור הגדול שיש בספר הקדוש "ויואל משה" שיהי דבר השווה לכל נפש

אשר סדרתי וערכתי בחמלת ה' עלי
הק' מאיר וויינבערגער
פה אנמווערפן יצ"ו

יצא לאור ע"י קהל יטב לב דסאטמאר אנמווערפן
כ"ו מג"א חש"ע לפ"ק
וירא אלקים את האור כי טוב

מן הספר שלא אמרו שם בגמרא שום
 כלל איך להכריע אם ההלכה אלא כחבו
 אומרו המעם שכולם מרועה אחד ניתנו
 מפני אדון כל המעשים ב"ה, וזה אדרבה
 מכבד הספק שלא נוכל להכריע כיון
 שכולם שוין שממקום קדוש יהלכו ואלו
 ואלו דברי חלקים חיים ואנחנו לא נדע
 מה נעשה ולכאורה אין בזה שום מ"מ על
 החלפת דבריו שהחמיל להגיד שלא יאמר
 האדם מחמת המחלוקת האין אני לומד
 תורה לידע הכרעת ההלכה.

קסו

7 אב"ל האמת הצרור בזה שבדאי יש דרך
 בכל מחלוקת לבוא על האמת בכל
 דבר הלכה לפעמים ע"י כלל דאחרי
 רבים להטות או כללים אחרים שהת"ח
 בעלי האסופות המטמאים והמטהרים
 האוסרין והמתירין באים לידי השוואה
 כמו שהי' צימי חכמי הש"ס ובכמה
 דורות, אבל תנאי אחד צריך לזה, שיהיו
 כל הדעות בולן מרועה אחד ניתנו, כמ"ש
 בגמרא ע"י כמה לשונות רועה אחד קל
 א' פרנס אחד מפני אדון כל המעשים
 ב"ה דר"ל שכלל הבחינות שיש בהענין
 אין בהם שום השפעה לדדיח מן העולם
 מאיזה נד שהוא אלא כל הדיעות באים
 רק מהשפעת החוה"ק שהיא השפעה
 חלקית, לא זולת כלל וכלל לא, ואזי
 מנטרפין כל הדיעות ויוצא מהם הלכה
 צרורה לכל העולם, כי כולם ממקור אחד
 באים לבוין רצון הבורא ב"ה לאמימה של

תורה. משא"כ צדור פרוץ וגם החכמים
 חשושי פח וזראת העם עליהם צניעות
 ענת ירבעם שמושיבין רשע אלל לדיק
 ואין כל הדיעות ממקור א' ופרנס א'
 אלא ערבוזיא גדולה יש בהם מדעת
 כל הצדור ומפלגות שונות המשפיעים
 על כל העם ועל המנהיגים לסמות עיני
 כל ועל מצב דור כזה דרש השב"י הנה
 ימים באים וגו' ישוטטו לבקש דבר ה'
 ולא ימצאו, שאמר ע"ז שלא ימצאו הלכה
 צרורה במקום אחד, ור"ל שלא יבואו
 הדיעות ממקום אחד שהוא הרועה א'
 ופרנס א' אלא מהשפעת הכזים המועים
 מדרך האמת, ומי יורה דעה ומי יצין
 שמועה, ומזבן בש"ס חגיגה שאין מניעה
 ללימוד התורה מחמת מחלוקת החכמים
 כי כיון שכולם מרועה אחד נתנו מפני
 אדון כל המעשים ב"ה, לא זולת, בודאי
 ילא מהם הלכה צרורה למי שמטה אונן
 כאפרכסת לקנות לב מצין, לאפוקי הדוח
 האחרון אשר עליהם אמרו חכמי עמידה
 תורה שתשכח מישראל כי הרועים
 והפרנסים המה דעת הקהל המרובה
 שאין בהם לא דעת תורה ולא דעת
 אמת כלל, והן המה המשפיעים גם על
 המנהיגים כמ"ש ז"ל אוי לדור ששפטו
 את שופטיהם, וא"א לידע מי הוא זה
 ואיזה הוא שאין השפעת הדור עליו
 אלא אומר דעת תורה בלבד לאמימה של
 תורה.

ואמרת בזה לפרש מתק לשונם של
 חז"ל משחרב ציהמ"ק אין

לוי להקב"ה בעולמו אלא
 שלי הלכה בלבד, שלכאורה
 "בלבד" הוא מיותר, דכיון
 לו אלא ד' אמות של הלכה
 דזאת היא ולא אחרת, ומה
 לומר חיצת בלבד, אלא ש
 להאזין עוד באלו הד' אמו
 חם המה שלי הלכה בלבד,
 דעת הקהל המשפיע שלא
 בזה כל מיני מערכות ההג'
 צדורות האחרונים צ"ל אמ
 אשר לא בחר בהם הא"ו ו
 אל האמת, ובאותו הדור
 הכללים של אחרת רבים לה
 כי נעלם מהדור מי ומי
 טהורה שמרועה אחד נתנו
 עליהם הדור מאו

קפא

ולפי זה י"ל שאין שום פני
 התנאים אלא מר א'
 אמר חדא ולא פליגי, וכבר
 התלמוד הנדפס סוף מס'
 כללי התלמוד שם בשם
 גראה אמוראים שסובל
 שאינם חולקין אעפ"י שהו
 אין לנו לומר שחולקים, ד
 אפשי פלוגתא לא מפשי
 דאף שעפ"י הרוב כשאומנו
 אומר הוא חולק, מ"מ י
 שאומר בלשון פלוני או
 חולק, וע"י בחידושי הרשב

לו להקצ"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, שלכאורה סיוס הלשון "בלבד" הוא מיותר; לכיון שאמר אין לו אלא ד'. אמות של הלכה שפיר ידעינן דזאת היא ולא אחרת, ומה הוסיף עוד לומר תיבת בלבד. אלא שכיוונו שגריך לראות עוד באלו הד' אמות של הלכה אם המה של הלכה בלבד, בלא צירוף דעת הקהל המשפיע שלא כהלכה, ונכלל בזה כל מיני מערובות הרגילים להתערב בדורות האחרונים בד' אמות של הלכה אשר לא בחר בהם ה' ואינם מכוונים אל האמת. וזאתו הדור בודאי שצטלו הכללים של אחרי רבים להטות וכדומה, כי נעלם מהדור מי ומי המה שדעתם טהורה שמרועה אחד נתנו ולא השפיע עליהם הדור מאומה.

קפח

ולפי זה י"ל שאין שום פלוגתא בזה בין התנאים אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכבר הביא במבוא התלמוד הנדפס סוף מס' ברכות בקיצור כללי התלמוד שם בשם הר"ן שכאשר נראה אמוראים שסובל מאמרם לומר שאינם חולקין אעפ"י שהוא דחוק קצת אין לנו לומר שחולקים, דכלל גדול הוא אפשי פלוגתא לא מפשינן. עוד הביא דאף שעפ"י הרוז כשאומר בלשון פלוני אומר הוא חולק, מ"מ מצינו לפעמים שאומר בלשון פלוני אומר והוא לא חולק. וע"י בחידושי הרשב"א מס' סוכה

דף כ"ה שאמרו שם בגמרא ר' יתחק אמר ואעפ"י כ כחז הרשב"א שאין בזה פלוגתא דכולהו תנאי הכי סברי ור"י הוא דמפרש להו, וכן הוא בכמה מקומות בש"ס. והנה בכאן אין שום דוחק כלל אם נימא דלא פליגי אלא אדרבא מיושצין כל הקוסיות שכתבתי ברווחא אם אין בזה שום פלוגתא, דהנה בכאן אמר רשב"י הלשון ח"ו שחשכת תורה משיראל. ובספרי הוא בלשון אחר בפרשת עקב פסיקתא מ"ח רשב"י אומר עמידה תורה שחשכת מיראל, והלא כבר נאמר כי לא חשכת מפי זרעו אל איש פלוני אוסר ואיש פלוני מתיר וכו' ולא ימצאו דבר צורר. ומזה נראה שרשב"י עצמו אמר אותו הלשון שבצרייתא עמידה תורה שחשכת מיראל, הגם שיש מפרשים שהוא בלשון בתמי, והיא מחמת הקושיא שבגמרא אין הלשון כן, אבל לפענ"ד יותר מסתבר לפרש כפשוטו שרשב"י קורא לזה שלא ימצאו הלכה ברורה שכתת התורה, לכיון שלא יוכלו לידע דעת תורה הוי זה שכתת התורה. ומה שאמר כי לא חשכת מפי זרעו יתבאר להלן.

והנה יותר מזה הוא צו"ח במדרש הנעלם דף י"ג ע"א (דפוס מונקאטש) ח"ל: באותה שעה בכה ר"ע ח"ל על מה קא בכית; אמר לו אוי לדור שיהיו יתומים ממך, ח"ל אל תאמר כך אלא ווי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם מורה ולא תלמיד הוגה, וימים

משה הדרשן דפרה אדומה באה לכפר על חטא העגל, שהרי פרה בת שחיס אינה ראויה להוליד ולא שייך לומר תבא אמו ותקנה לואה צנה, ולפי זה שפיר מלין למימר דפרה אדומה צמרה נטעו קודם חטא העגל, והטעם שהקדים הקצ"ה ללוותם על כך אף שעדיין לא היה שייך לעשותה עד הקמת המשכן, כדי שיחטטקו ישראל בשמירת הפרה מאותה שעה ואילך, ולזה אמר משה רבנו של עולם העליונים והתחתונים צרשותך ואחיה אומר הלכה בשמו של צער ודס, היינו שלא בצין משה רבנו מכו החועלת צמה שיחטטקו בני ישראל בשמירת הפרה מאותה שעה ואילך, והלא עליונים ותחתונים צרשותך והקצ"ה יודע ועד איזו פרה נשמרה כדת וכהלכה וכשירה להקרבה, ולמה אומר הלכה זו צענין שמירת הפרה ששייכת רק לצער ודס אשר צלי השמירה אינו יודע אס הפרה כשירה, וכוונת השאלה דכיון שצפרה זו צין כך היו צריכים שיחגלה להם מן השמים על פי נציה שלא נעשה צה מלאכה משעת לידתה, אס כן מכו הצורך שיחטטקו ישראל בשמירת הפרה צמשך תקופה זו, על זה אמר לו הקצ"ה לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפחות צפרשת פרה אדומה תחיל"ה, רומז על ענין ההכנה תחילה קודם קיום המזבח, והיינו כי לשועת רבי אליעזר שננטעו צמרה על פרשת פרה, תכלית הדבר כדי שיחטטקו ישראל בהכנה דרבה תחילה קודם קיום המזבח, והיא חשוצה ומקובלת כמו קיום המזבח בעלמה.

שמשה רבינו לא זכה לקיים מצוות התלויות בארץ צפועל אלא שעסק בהכנה המזבח, ומדברי רבי אליעזר מוכח גדול מעלת ההכנה למזבח שחשוצה כמו קיום המזבח עלמה, על כן ציקש משה רבינו שיצא רבי אליעזר מחלציו, כדי שיוצאי חלציו כן המה יתפכו בצכותו ויכריעו שהכנה למזבח חשוצה כמו המזבח עלמה, ואז יחשב לו כחילו קיים צפועל כל מצוות התלויות בארץ.

*

אב עוד יש לפרש מאמר המדרש, צעשה שעלה → משה למרום שמע קולו של הקצ"ה שיושב ועוסק צפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה צשס אומרה, אליעזר צני אומר עגלה צת שנתה ופרה צת שחיס, אמר משה רבנו של עולם העליונים והתחתונים צרשותך ואחיה אומר הלכה בשמו של צער ודס, אמר לו לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפחות צפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה צת שנתה ופרה צת שחיס, אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיצא מחלציו, אמר לו חייך שהוא מחלציו, בה"ד ושס האחד אליעזר, ושס אוחו המיוחד אליעזר.

וי"ף צהקדם דברי הגמרא (חגיגה ג:) דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים צעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת יב יא), צעלי אסופות, אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין צחורה, הללו מעמאין והללו מעברין, הללו אורסרין והללו מחירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמה יאמר אדם היאך אני למד חורה מעתה, תלמוד לומר נתנו מרועה אחד, כולם אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים צ"ה, אף אחיה עשה אצוק כאפרכסת וקנה לך לצ מצין לשמוע את דברי מעמאים ואת דברי מעברים את דברי אורסרין ואת דברי מחירין ואת דברי פוסלין ואת דברי מכשירין. ופירש רש"י, מאחר שכולן לבן לשמים עשה אצוק שומעת ולמוד ודע דברי כולן,

ולזה כאשר שמע משה רבינו כי מדברי רבי אליעזר איכא למשמע גדול מעלת ההכנה למזבח, אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיכא מחלציו, כי מצואר צדברי חז"ל שיוצאי חלציו של אדם יש צכותם להפך צכותו וללמד עליו זכות צשמים, כדאיתא צגמרא (סנהדרין קד.) צרא מזכי אצא, וכן מלינו צמס' שצת (דף נו.) רבי דאחי מדוד מהפך ודריש צצכותיה דדוד. וצכן מאחר

הר"ק ר' משה ס"ל אצוק ר' צבי

בשר ודם, היינו כיון שעליונים ותחתונים צרשותך וגלוי וידוע לפניך האיך יוקבע הלכה זו על ידי חכמי ישראל, אם כן מדוע אחת אומר הלכה משמיה דיחיד שאין הלכה כמותו, אמר לו לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמ"י ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, היינו שזדיק זה עתיד לעמוד בעולמו של הקצ"ה שהוא ארבע אמות של הלכה בלבד, ולימודו תהא זך ונקי מכל תערובות שונות ויהא מושפע רק מהשפעת תורתו הקדושה, ואם כן אף שאין הלכה כמותו מכל מקום כבר אמרו חכמים עשה אצק כאפרבסח לשמוע את דברי המעמאים ואת דברי המטברים את דברי הפוסלן ואת דברי המכשירין, כי כולם מרועה אחד נתנו, אל אחד נתנו פרנס אחד אמרו, ועתידין חכמי ישראל שיחטסקו גם בדבריו כדי להגיע אל האמת בצירור ההלכה, וכאשר ראה משה רבינו גדול ערך תורתו של רבי אליעזר החפלה ואמר רבון העולמים יהי רצון שיבא מחללי, אמר לו חייך שהוא מחלליך, דכתיב ושם האח"ד אליעזר, פי' שרבי אליעזר שאצ מעייני תורתו מרועה אחד מפי אדון כל המעשים צ"ה.

L

*

אן יאמר צביאור דברי המדרש, בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקצ"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה, אליעזר בני אומר עגלה צה שנתה ופרה צה שחיס, אמר משה רבנו של עולם העליונים והתחתונים צרשותך ואחת אומר הלכה בשמו של בשר ודם, אמר לו לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה צה שנתה ופרה צה שחיס, אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיבא מחללי, אמר לו חייך שהוא מחלליך, הכ"ד ושם האחד אליעזר, ושם אוחו המיוחד אליעזר.

וכשחדע להבחין איזה יבשר קבע הלכה כמותו. ולכאורה אינו מוצן דאדרבה כיון שכולן מרועה אחד ניתנו וממקום קדוש יהלכו היאך נדע להבחין איזה יבשר לקצוע הלכה כמותו.

וביאור מרן דודי זללה"ה ציוואל משה (מאמר א סימן קסז) כי צוודאי יש דרך בכל מחלוקת לבוא אל האמת, לפעמים על ידי כללה דאחרי רבים להטות ולפעמים על ידי כללים אחרים אשר התלמידי חכמים צאים לידי השוואה, אבל תנאי אחד נריך לזה, שיהיו כל הדיעות כולן מרועה אחד ניתנו מפי הקצ"ה, ולא יהא זהם שום השפעה אדדית מזרם העולם מאיזה ד ש הוא, ואז כאשר כל הדיעות צאים מהשפעת תורתו הקדושה ולא זולת, אזי מנאטרפין כל הדיעות ויוצא מהם הלכה ברורה, מה שאין כן כאשר אין כל הדיעות ממקור אחד אלא ערובייה גדולה ממפלגות שונות המשפיעים על המנהיגים, אז אי אפשר למצוא הלכה ברורה, וצוה יתפרש מתק לשונם (ברכות ת.) מיוס שחרב צית המקדש אין לו להקצ"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ולכאורה תיבת בלבד מיותרת, שהרי כבר אמר שאין לו אל"ה ארבע אמות של הלכה, אך הכוונה שלא יהא מעורב צחוק ארבע אמות של הלכה שום שמון מדיעות נפסדות, ולזה אמרו ארבע אמות של הלכה בלבד, דהיינו נקי מכל תערובות שונות, עכ"ד.

ומעתה יתבאר מאמר המדרש, בשעה שעלה משה למרוס שמע קולו של הקצ"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה אליעזר בני אומר עגלה צה שנתה ופרה צה שחיס, ועל זה תמה משה רבינו דהלא בהלכה זו לא קיי"ל כרבי אליעזר, אלא נקטינן הלכתא כחכמים דעגלה צה שחיס ופרה צה שלש כמבואר ברמב"ם (הלכות פרה אדומה פ"א ה"ח), ולזה אמר משה, רבנו של עולם העליונים והתחתונים צרשותך ואחת אומר הלכה בשמו של

ספר

שאלת הבקר

על כל הסדרות נ"ך ואגדות הש"ס
ועל יום טוב שבועות

שחיבר כ"ס ארמו"ר הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם נודע ביהודה ובישראל גדול
שמו בחסידותו ובענותנותו, טהרתו ופרישותו, הרביץ תורה בישראל למעלה מיובל שנים,
והעמיד אלפי תלמידים הגונים, עומד בפרץ וגורד גדרים, לוחם מלחמות ה' מאור הגולה,

כקש"ת רבי **שאול בראך** זצוקללה"ה
אב"ד דקה"י קאשוי יע"א
ומלפנים אב"ד קראלי ומאגענדארף

הופיע אורו לראשונה ע"י ק"ז המחבר זי"ע בשנת תרצ"ב
ושנית ע"י אבי מורי זללה"ה נכד המחבר זי"ע בשנת תשל"ד

וכעת נתחדש אורו כמהדורה שלישית ביתר שאת וביתר עז בתיקונים גדולים
על ידי נכד המחבר

נפתלי צבי ברודי

בני ברק
שנת השמיטה תשס"א

הפסוק בתהלים (ע"ה ד') נמוגים ארץ וכל יושבי אנכי תכנתי עמודי סלה, רב הונא בשם רב אחא כמו דאם אמר נמגו כל יושבי כנען, אנכי תכנתי עמודי סלה, כיון שקבלו ישראל אנכי ה' אלקיך תכנתי עמודי סלה ונתבשם העולם, והיינו [הכוונה על מה שאמרו במדרש ונתבשם העולם, הוא על פי] דאמר רבי שמעון בן לקיש, יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה וגו' (ע"ג ג.). הרי שלשון זה ממש המבואר בקרא כאן, כוננת ארץ ותעמוד, נאמר שם, תכנת עמודי סלה, ודרשו חכמי"ל במדרש רבה על מתן תורה, וזו ראוי שנתנה המורה בשש, שהרי אמרו ישראל כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, ולא ה' חסר לגמור קבלת התורה רק שידבר השם, וזה נעשה בשמי מעלה ביום הששי, אלא שנצב בשמים, והירידה להר סיני ה' בשביעי. - והכתוב עלמו מרמז על פירוש הכתוב, דסופי תיבות כוננת ארץ ותעמוד הם חל"ד, מרמזו על סימן חל"ד שהקשה שם המגן אברהם האין אומרים זמן מתן תורתנו.

☆

תעזו [פסוק צ"ב] לרלי תורתך שעשעי אז אצדתי בעניי י"ל כי אם הדור הם בתכלית העניות בקיום המצות, אז לא ה' אפשר להתקיים כי יקטרגו עליהם, ולפי מעשיהם אי אפשר לזכותם בדין. אולם מומן מתן תורה יש המלצה גם על הדור היותר גרוע לזכותם בדין, כי הלא במצרים ה' משוקעים במ"ט שערי טומאה וה' עובדי עבודה זרה עד שטען המקטרג מה נשמנו אלו מאלו (וה"ק מרומה דף ק"ע.), ולאחר ז' שבועות אמרו

כולם כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, הלא נתגלה שישראל כשרים הם, והכל חפצים ליראה את שנתך, רק שמוקף הגלות גורם אם נשתקעו צעונות, כי אם לא כן אין נחפכו ששים רבוא במשך ז' שבועות מן הקנה אל הקנה. - וזו לולי תורתך שעשעי שבכחה להציל אותנו, אז אצדתי בעניי, ולא הייתי ניטול בדין.

☆

תעזו [פסוק צ"ז-צ"ח] בזה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי מאויבי תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי. ונריך ביאור מאי זה שאמר מאויבי תחכמי שגראה מהכתוב שקאי על מה שאמר קודם לזה מה אהבתי. וי"ל חכמי"ל אמרו (פאה ס"א מ"א) ושלמוד תורה כנגד כולם, ויש לראות בחוש גדול יקרת לימוד תורה הקדושה, ממה שגראה שהי"ר הרע אינו מתאמץ כל כך בשום מצוה לבטל את האדם כמו בלימוד תורה, שמומין לאדם כל מיני עיכובים שלא ילמוד, ובחוש נראה צדורותינו שהמדינות אשר פסקו צו ללמוד תורה, בזמן לא כביר נשתקעו לגמרי בקיום המצות, על כן עושה כל החפעות לבטל מלימוד. - וזו מה אהבתי תורתך מאויבי תחכמי, שהאויב הגדול שבעולם הוא הי"ר הרע, שמתאמץ מאד לבטל מלימוד תורה ממנו, יש ללמוד שאין די בקיום המצות, רק תחכמי מצותך שילמוד תורה.

☆

ד תעטו [שם] בזה אהבתי תורתך כל היום → היא שיחתי מאויבי תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי. זה

שאמר כי לעולם ה' י"ל בצוטה (כ"א). פי נר מצוה ומורי רק בעידנא דעסיך דלא עסיק צה, תורתך וגם תחכמי כי לעולם היא לי שלא בעידנא דעו בלשון היא שהוא על מצוה, הא ה

או יאמר וידו צפו חורה אינו מציל מפורענות, אבל נ בעידנא דעסיק צו לגופי היא לעולם בעידנא דעסיק צו שיחתי כדי להנצל תחכמי [היינו ה' הי"ר הרע], שעל מלימוד תורה. וכ איסורי ביאה הלכה כ' עולין אלא בלב חכמי"ל (קדושין ל:) תכלין כנגד

ובזה יבואר קס"ה-קס תורתך ואין למנו ו ומצותך עשימי. צא להם מכשול, ו

ונשמע, הרי
והכל חפצים
הגלות גורם
לא כן איך
שזועות מן
זורתך שעשעי
זי בעניי, ולא

הבתי תורתך
ל היום היא
ך כי לעולם
זאמר מאויבי
זאי על מה
וי"ל חכו"ל
תורה כנגד
יקרת לימוד
שהיצר הרע
ה לבטל את
נין לאדם כל
בחוש נראה
ןו בו ללמוד
גמרי בקיום
יעלות לבטל
דתך מאויבי
ה הוא היצר
לימוד תורה
יום המלות,
תורה.

שאמר כי לעולם היא לי. ו"ל עפ"י מאמרים
ז"ל בסוטה (כ"א). על הפסוק (משלי ו' כ"ג)
כי נר מלטה ותורה אור, שמלטה אינו מגין
רק בעידנה דעסיק בה, ותורה גם בעידנה
דלא עסיק בה, וזה שאמר מה אהבתי
תורתך וגם תחכמני מלומך שילמוד אותם,
כי לעולם היא לי, שזה מגין לעולם גם
שלא בעידנה דעסיק. - ומיושב שאמר
בלשון היא שהוא לשון יחיד, דאם מיירי
על מלומ, הא הם הרבה, והו"ל למימר

הס. ל

☆

או יאמר וידוייק גם מיצת לי. דשם
בסוטה אמרו דגם לימוד
תורה אינו מציל שלא בעידנה דעסיק רק
מפורענות, אבל מיצר הרע אינו מציל רק
בעידנה דעסיק בה. - וזו שאמר לי, היינו
לגופי היא לעולם שמציל מפורענות גם שלא
בעידנה דעסיק בה, ובכל זה כל היום היא
שיחתי כדי להנצל מהיצר הרע. וזו מאויבי
תחכמני [היינו האויב הגדול שבעולם הוא
היצר הרע], שעל ידי זה אינו מבלה רגע
מלימוד תורה. וכתב הרמב"ם (פכ"ז מהלכות
איסורי ביאה הלכה כ"א) שאין מחשבות עריות
עולין אלא בלב פנוי מן התחמה, ואמרו
חכו"ל (קדושין ל:): בראמי יצר הרע בראמי
מצלין כנגדו זו לימוד תורה.

76

←

ובזה יבואר [הפסוק] (תהלים קי"ט
קס"ה-קס"ו) שלו רב לאוהבי
תורתך ואין למו מכשול שברתי לישועתך ה'
ומלומך עשיתי. שמורה מגין לעולם ואין
בה להם מכשול, אבל במלומך רק אז שברתי

לישועתך, בעת שמלומך עשיתי, בעידנה
דעסיק בה. ל

☆

או יאמר [לצד הפסוק (שם) שלו רב
לאוהבי תורתך ואין למו
מכשול]. דיש לדקדק דאם כבר אמר שלו
רב שהוא תכלית וסוף הברכות (עי' גרש"י
בחוקותי עה"פ ונחמי שלו בארץ), וכן קיימו אנשי
כנסת הגדולה תפלת שמונה עשרה בברכת
שלו, איך יאמר אחר כך ואין למו מכשול
שהוא רק הצלה ממוק. - וי"ל דכספר
דרושי חתם סופר על שזועות (שנת תק"ס
על הפסוק פן יהרסו) כתב, מחלוקתן של
תלמידי חכמים תכלית שלו האמיתי, והוא
הנקרא שלו רב בגימטריא מחלקת, וזו ורב
שלו בניך ותלמידי חכמים מרבים שלו
בעולם. - וזו שלו רב לאוהבי תורתך, אם
יש להם מחלוקת, זו מביא לשלו האמיתי,
ואין למו מכשול כמו מחלוקת שאר בני
אדם שיוצא מהם מכשולות רבות. ל

קב"ח

תף) [פסוק ג'] אשתך כגפן פורי'
צירכמי ביתך
בניך כשחילי זימים סביב לשולחןך. וז"ב
הדמיונות לגפן ולזימים. וי"ל דבזוהר הק'
פרשת נשא (דף קכ"ה). עה"פ איש איש כי משטה
אשמו) פתח ר' חזקוני, אשתך כגפן פורי'
וגו', מה גפן לא מקבל עלי' אלא מדידי',
כך אשתא דישראל קיימא בהאי גונא, דלא
מקבלת עלה אלא (ההוא) בר זוגא, כמורא
דא דלא מקבלא אלא ההוא בר זוגא, וע"ד
כגפן פורי' צירכמי ביתך וכו', ולאו לבר

ך כל היום
י מאויבי
יא לי. זה

כא ואמר יי קמשה חות אסדיר
כעמא דיקמא יפגרון קדם יי
וייעל משה: כא ויאמר יהוה אל משה
→ רד העד בעם פני יהרסו אליהוה

רש"י

לקט בהיר

מלמד שהרכיני^י שמים העליונים והחתונים והליען
על גבי ההר כמלע על המטה וירד כסא הכבוד
עליהם (כח) העד בעם. התרה זהם^י שלא
לעלות בהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את
מלכס^י על ידי שתאוחס אל ה' לראות ויקרבו* ללד
שנינו נוסחאות ויחקרו.
השמיענו כאן, אמר "שלא" כי חיצת פן לא מעשה היא, ואמר "את מלכס" כי בלא זה משמע שיהרסו את ה' וזה לא יעלה

אור החיים

הוא עשרה מההר פשיעה שאפילו לראשו לא
הגיע^י. ואולי כי בא לשלול שלא ירדה שכינה
לדדי ההר ואפילו למעלה מעשרה, הגם שמלינו לו
שאפילו במקומות הנמוכים ירדה שכינה כל שיש
ממנה לארץ י' טפחים^י, ולא ולמד מהמשכן בכל
מקום אשר יחנו בני ישראל ישכון שם כבוד ה', כאן
בהר לא ירד אלא על ראש ההר, ולזה מלא משה
עלות אל ראש ההר^י, וכאומרנו צסמוך ויקרא ה'
למשה אל ראש ההר. ולריך לישב עדיין למח לא
אמר הכתוב וירד ה' על ראש הר סיני. ואולי שחש
לעשות צכוונת דבריו, כי לעולם ירד על כללות הר
סיני ראשו ולדדיו ואומרנו על ראש ללד שלא השרה
שכינתו ממש על ההר בצחינת כל חלק וחלק מההר
יקרא מקום שכינת ה' שמה ראש להיותו עליון
ממנו^י והבן, לזה אמר צסדר זה וירד ה' על הר
סיני למעלה מעשרה ואחר כך חזר להודיע מקום

אור בהיר

עמו, להשמיע לישראל תורה ומצות, מה שאין כן כשיענה לדיבורו, זה סימן מובהק שמחשיב אותו בעלמו. קסח) פירוש בשלמא
אם נגע כבודו גם בהר, לריך הכתוב להודיענו שלא נגע אלא בראשו. קסט) פירוש הגם שזה כלל גדול שמושלם לא ירדה שכינה
למטה מ' טפחים, אף על פי כן מלינו שירד פעמים לעמק ומישור, הרי שהקפדה דוקא שיהיה ממנו לארץ י' טפחים, הגם שלגבי
ההר שגלידו הוא למטה מ' אין קפידא, וכפי זה נוכל לומר גם כן כאן שירד ללדדי ההר באופן שכל מקום שירד היחה ממנו ולמטה
י', וכיסה את כל ההר כעין קערה הפוכה, על כן שלל זאת באומרנו אל ראש ההר. קע) שאם לא כן האין היה יכול משה לילך
בלדדי ההר, הלא גבהו של משה יותר מעשרה טפחים. קעא) פירוש חילוק יש בין משמעות חיצת על ומיצת אל, שפירוש חיצת
על, עליו ולמעלה ממנו, לכן אינו יכול לומר חיצת על במקום שהזכיר חיצת ראש, שאז יהיו צ' חיצות פירושם אחת, שהיה עליו בראש,
לומר, למעלה מההר, ואינו מליין מקומו שהיה למעלה מראשו דוקא, מה שאין כן אל ראש ההר, פירושו אליו, כלומר, אללו. ובהכרח
אם כן לומר שליין המקום ואפילו שם היה למעלה. קעב) שלכאורה גם כאן נראה כחמירה, שקודם אמר על הר סיני, שפירושו
למעלה ממנו ולא נגע בו, ואחר כך אמר אל ראש ההר, שפירושו אליו ממש שנגע בו, ועל פי דבריהם ז"ל נחשב החמירה, שהקב"ה
נכבדו היה על, והשמים היו אל. קעג) ופירוש חיצת על כאילו נקוד העיין בקמ"ך. קעד) וכי היה שם גדר גשמי, שילדק

לראות ונפל ממנו רב: כב ונם הכהנים הננשים אליהו ותקדשו פני יפריץ

למחזו ויפל מנהון סגי: כב ואף כהניא דקריבין לשמשא קדם יתקדשון דיקמא יקמוד בהון

לקט בהיר

רשי

על הדעת, ואמר, "שתאוחס" כי בלא זה משמע שההריסה היא הראיה, ואין זה אמת שהראיה לא נאסרה להם, גם השמיענו בזה שלא נחשדו לעשות איסור בשאט נפש, אלא מחמת גודל המאזה והתשוקה ילאו מגדר אנושי ולא ידעו ולא יבינו מה שיעשו, ואמר ויקרבו ללד ההר, לומר שההריסה לא יהיה לאחור או ללדדין, שאין זה עוולה שלא נטעו לעמוד בשורה שזה, אלא ההריסה תהיה ללד ההר, ולקמן מפרש פי' תיבת יהרסו: (נז) קשה וכי יפול ממנו יותר ממה שיחטאו, ואם יחטאו רבים פשוט הוא שיפלו כל

החוטאים, ועוד היל"ל ונפלו (נח"י): (גח) פי' לא רק הפורץ גדר הקבוע בחוק נקרא הריסה, אלא כל דבר הנאסף ונקבץ ביחד ונתפור ויטל אפילו רק אחד מהם ממקום אסיפתו ומיבורו הרי הרס את הקיבוץ, כי גם ענין הריסת הבנין הוא שוטל אבן ממקום קיבולו: (נט) כי עדיין לא היו הכהנים בני אהרן עד הקמת המשכן, ותיבת כהן אינו שם לזרע אהרן, אלא פירושו אדם המיוחד לשרת ולעבוד עבודת הקודש: (ס) פי' לא כאן הם נגשים שהלא אמר יתקדשו ולא יגשו, אלא רגילים הם ליגש אל ה' במקום אחר ויטלק אדעתם שגם כאן ילאו מן הכלל: (סא) תיבת קודש בכל מקום פירושו מיוחד מוכן ומזומן, ומן הסתם הוא קודש לה' על ידי טהרתו ופרישותו, אבל כאן פירושו שהיו מוכנים ומזומנים לשמירת הגבול, שאין לפותרו כמו בשאר מקומות, כלומר יקדשו ויזמינו עצמם ליגש ולעלות, שהלא הכתוב דימה אותם להעם באומרו "וגם"

אור החיים

בדעתם כי יראו צרון הוא הגם שימותו על דרך אומרו (תהלים ס"ג) טוב חסדך מחיים ומיחתם זו היא חיותם, והוא אומרו פן יהרסו פירוש יסכימו על הריסתם אל ה' לראות פירוש כאילו אמר לראות אל ה', ואומרו ונפל ממנו רב^{קפ} פירוש תהיה נפילתם נפילה רבה מלבד שימותו תהיה להם נפילה אחר נפילה^{קפ}. או ירצה כי ללד שאורו יתברך ממלא המקום כשיבואו לראות ילטרך ה' לסלק האור ההוא לבל יציעו בו, וזה הוא אומרו פן יהרסו אל ה'^{קפ} פירוש לאורו לסיבת ראותם^{קפ}, והרי זה מגיד כי לא ישיגו לראות אם יבואו לראות, ולזה לא אמר הכתוב פן יראו כי לא ישיגוהו כזכר

אור בהיר

לומר יהרסו אל ה', ולפי פירוש רש"י ז"ל חקר תיבת שתאוחס. קעה) מה זה רב, וכי יפול יותר מהחוטאים. קעו) צוף ונפש. קעז) וכאילו אמר את ה'. קעה) זה פירוש הלמ"ד של לראות. קעט) בחוס' וא"ו בתחילת הגזירה. והגם שרין כאן הוא"ו להפוך התיבה מעבר לעתיד, עכ"ל מאחר ששינה ולא אמר "יפול" ניתן לדרוש. קפ) ולא אמר ונפלו רבים, או ונפל נפילה גדולה. קפא) פשט הכתוב נראה, שהכהנים המותרים להתקרב לריכיים להתקדש ולהטהר, א"כ מה זה וגם. קפב) גם להם יקרא הכהנים, כל שמשרחים לפני ה', הגם שקודם קבלת החזרה לא היתה עבודה, אבל ידעו בקבלה.

כג ואמר משה עמא למסק פי את אסרתה ב פרכה^{כב}, יברוג יוכל העם. או מותרים ועומדי שינו נוסחאות להוהיר. שממאן חו"ש לניית לא יוכל העם וכי' דעת בורא, אלא ר

זה כאילו אין לה יתקדשו כשיעור או ירצה על פי הכר עד כאן מה הכהנים, כפי ז שבגולם כבר נג פי' יעמדו בקד

כג. ויאמר משה וצין ה' י הספיק מה שכו כי אינו לריך וד ונראה כי מתחיו יגעו בזה דבר שיתקדשו הכהני לעמוד בו וכמו יתקדשו חש שיג בכלל וילא מן ה והעם ואהרן ו וכשילאו כהנים

קפג) פי' כמו "ו זה. קפד) וגם וכל החילוק רק צפיר "בצית ה"י". קפ

קסג שְׁקַר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ:
 קסה שְׁלוֹם רַב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין לְמוֹ
 מִכְשׁוֹל: ל קסו שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה
 וּמִצוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי: קסז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדַתֶיךָ
 וְלִית לְהוֹן תִּקְלָא לְעֵלְמָא רְאָתִי: קסח סְפָרִית לְפִוּרְקָנְךָ יְיָ וּפְקוּדֵיךָ עֲבַדְתִּי: קסח וְנָטַרְתָּ נַפְשִׁי
 רַשִׁי

הַיָּד גָּבַר דְּמִשְׁכַּח עָדִי
 סג: קסג שְׁקַרָּא סְנִיתִי
 וְרַחֲמֵיךָ אֹרִיתֶךָ
 רַחֲמֵיךָ: קסד שֶׁבַע זְמַנִּין
 בְּיוֹמָא שְׁבַחֲתִי יְיָ
 מְטוֹל דִּינִי צְדָקָךָ:
 קסה שְׁלָם סְנִי לְרַחֲמֵי
 אֹרִיתֶךָ בְּעֵלְמָא קִדְשִׁי
 וּפְקוּדֵיךָ עֲבַדְתִּי: קסח וְנָטַרְתָּ נַפְשִׁי

סְהַדוּתֶךָ וְרַחֲמֵינוּ
 קסח וְנָטַרְתִּי
 וְסְהַדוּתֶךָ אֶר
 אֹרִיתִי
 קסח תִּתְקַרֵב
 קְרַמְךָ יְיָ הַיָּד
 תְּבַנִּינִי: קע תִּי
 קְרַמְךָ הַיָּד מִי
 יְתִי: קעא תְּבַעֵי
 תְּשַׁבַּחְתָּא

ביום. שמירת שמים לפני קריאת שמע ואחת
 לאחריה, וזעזע שמים לפניו ושמים לאחריה: על
 משפטי צדקך. על קריית שמע שהיא דברי
 מורה: (קסו) שברתי. הוולמי:

מצודת דוד

(קסג) תורתך. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה
 על השקר: (קסד) שבע. רוצה לומר פעמים רבות וכן
 שבע יפול צדיק וקם (משלי כו טו): על משפטי
 צדקך. בעבור משפטי הצדק שנתת לנו: (קסה) לאוהבי תורתך. יהיה לאוהבי תורתך: ואין למו. לא יבוא להם
 מכשול: (קסז) שברתי. רוצה לומר לא טרדו אותי צרות האויב, כי קייתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו

מצודת ציון

(קסג) ואתעבבה. מלשון תעוב: (קסו) שברתי. ענין תקוה.
 כמו שברו על ה' (לקמן קטו ט):

אבן עזרא

(קסג) שקר. מצות לא תעשה, תורתך אהבתי מצות
 עשה: (קסד) שבע. הרבה ודבר שישורב כמו השבוע:
 משפטי צדקך. בשרים רדפוני חנם: (קסה) שלום רב

רד"ק

רב: (קסג) תורתך אהבתי. כי היא בהפך השקר, ואני
 שנאתי השקר ואהבתי האמת: (קסד) שבע ביום. פעמים
 רבות. כי שבע אינו דוקא: על משפטי צדקך. שהם
 ישרים וצדיקים, הללתיך עליהם פעמים רבות בכל
 יום בכל עת שאזכרם: (קסה) שלום רב. כי לעולם
 אוהבי התורה לא יכשלו כי דרכם דרך ישרה, ולעולם

מדרשי חז"ל

(קסד) שבע ביום הללתיך וגו'. חביבין ישראל שהם
 מקיימים כל המצות שכתורה, הא כיצד תפילין על
 ידיהם ותפילין על ראשיהם ומוזוה על פתחיהם וארבע
 ציציות על בגדיהם, עליהם אומר דוד מלך ישראל שבע
 ביום הללתיך על משפטי צדקך. (מס' תפילין סג).
 תנו רבנן: כשחר מבוך שמים לפניו ואחת לאחריה,
 ובערב מבוך שמים לפניו ושמים לאחריה. רבי יהודה בר
 אבין בשם רבי יהודה בן לוי: על שם שבע ביום הללתיך.
 רבי חנין בשם רבי: שבע מצות עושה אדם בכל יום,
 קריאת שמע שני פעמים, ומתפלל שלשה פעמים ואוכל
 ומברך שני פעמים. (ירושלמי דברכות פ"א).
 (קסה) שלום רב לאוהבי תורתך וגו'. אמר רבי אלעזר

(קסח) כל דרכי
 (קעא) תבענה. כ

קעא תבענה. ענין
 קעב תען. ענין הרס

משגיח בכל: (קסט)
 כוונת דברך: (קע) ו
 חוקיך אז תאמרנה

הערות לברם והפקו
 והטעם אני חייב
 שיש בלבי וכל
 בעבור מרחק השם

מאד: (קסח) כי כ
 דעהו. ואמרו רז"ל
 כי הם למדוני שין
 רנתי. צעקתי. ומה
 לי בינה והשכל
 הציצני. אין הצלה
 הנפש ממכשול עו
 למעלה דבר אויב
 בתורה נזכר זה העו
 האדם מן החטא, ז
 על פניכם לבלתי
 הכחירה לאדם, א

(קסט-קעו) בקשה

שיל"ת

ספר

התם סופר דרשות

השלם המפואר

כרך רביעי:

שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח
ספירת העומר, שבועות, מגילת רות

מרבנינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת וחידושי "התם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש התתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווין

שלום של עמי
הארץ מביא
מחלוקת
ומחלוקת של
ת"ח מביאה
שלום

פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב
(שמות י"ט כ"א). ירמוז, כי שלום של
עמי הארץ תכליתו מחלוקת, וכיגוסם
לא נאה להם ולא לעולם (סנהדרין ע"א
ע"ב), ומחלוקתן של תלמידי חכמים
תכליתו שלום האמיתי והוא הנקרא
שלום ר"ב (תהלים קי"ט קס"ה), גימטריא
מחלקת. והוה תלמידי חכמים מרבים
שלום (ברכות ס"ד ע"א), מרבים דייקא, כי
מחלקת שלהם נקרא שלום רב, ולכן אם
כל בניך הם בוניך, והם למודי ה', אזי
ר"ב שלום בניך (ישעי' נ"ד י"ג). אך אם
הם מהרסין, אזי מסתלק מדרגת רב ומה
להם ולשלום כי אז שלום גימטריא
עש"ו, ידים ידי עשו (בראשית כ"ז כ"ב),
וזהו פן יהרסו אל ה' לראות היפך בניך
רק מהרסין, וזהו כי יהרסו, ואז נפל
ממנו ר"ב דייקא, ונשאר להם שלום
בלי ר"ב.

מסכת שבת (פ"ד ע"א), **ופירש מן**
האשה מאי דרש, נשא ק"ו
וכו', ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו
דכתיב (דברים ה' כ"ז) **ואתה פה עמוד**
עמדי. הקשו תוס' (ד"ה ואתה) מנא לן
שעשה מדעתו, ולמא הקב"ה צוה לו
כן. ועוד מאי טעמא דברו אהרן ומרים
במשה (במדבר י"ב א'), הלא ה' ציוה. ויש
לי ליישב, דלכאורה זה בנוי על יסוד
מה שאמרו חז"ל (ע"ז ה' ע"א) שובו לכם
לאהליכם היינו למצות עונה, אם כן אתה

פה עמוד הוא להפרישו מאשתו. אבל
לכאורה מנ"ל הא' דהרי אמרו חז"ל (שבת
פ"ח ע"ב) שחזרו לאחוריהן י"ב מיל,
וידוע אותו היום שבת היה (שם פ"ג ע"ב),
ואם כן הרי יצאו חוץ לתחום דאורייתא
וחזרו, ואין לו אלא ד' אמות כמבואר
בעירובין ריש פרק מי שהוציאנהו (מ"א
ע"ב), והוצרך לאשמועין שאפילו הכי
ישובו לאהליהם, והוראת שעה היתה,
ולעולם לא קאי כלל אנשיהם, ואם כן
ואתה פה עמוד נמי לאו הסכמה היא
לדעתו של משה רבינו ע"ה.

וי"ל, דהרי מי שהחזירוהו שלא מדעתו
כאילו לא יצא כמבואר שם
ובש"ע (או"ח סי' ת"ה ס"ה), והכא נמי
החזירוהו מלאכי השרת שלא מדעתם,
ומכל שכן לפי מה שאיתא בפייטן (סילוק
ליום ב') משמע דהחזרת מלאכי השרת
היינו רוח נבואית שבאה בקרבם
והחזירוהו, כמו ויקחני בציצית ראשי וגו'
ותבא אותי וגו' (יחזקאל ח' ג'), וכמו רוח
ה' נשאו (מ"ב ב"ט"ז). וידוע דנבואת כל
הנביאים חוץ ממשה רבינו ע"ה היתה
בחינת חלום ולא פה אל פה (במדבר י"ב
ו-ח), משום שהיתה שלא ברצונם,
משא"כ משה רבינו ע"ה עמדו ואשמעה
(שם ט' ח'), ואם כן הוה ליה כמי
שהחזירוהו שלא מדעת, והוה ליה כאילו
לא יצא, ומותרים היו לילך לביתם, אם
כן הא דאמר שובו לכם לאהליכם על

מכיון שחזרו
שלא מדעתם
ע"י רוח נבואה
היה מותר להם
לחזור לביתם

כרחק הי
ואתה פה
והשתא
משה חשב
שישראל
התנבאו מדעתם
כמוהו וצריכים
היתר לשוב
לביתם
דואתה פ
מק"ו אב
לו בנבוי
אפרישה,
הסכימה ו
קושיא ה
אך במשו
שנים למ
תחומין, ו
ואמר הק
אדברו וגו
והאיש נ

הללו
ביציאת מצרים
גברו חסדי ה' על
ישראל כדי
להכין אותם
לקבלת התורה

פרק ק
הגמרא הקדימה
הודשה מירמיה,
לחך דריש לקיש
שהוא מן התורה.

ט. ע"ע ר
והם.

ו. כברכות שם. ז. ע"ע חת"ס עה"ת חוקת צ"ח אל ד"ה זאת (ב), דברים בליקוטים שבסוף
הספר ק"ס ב' ד"ה ברכות, תו"מ ביאור אגדות הש"ס דברים ד"ד ב' ד"ה והנה. ת. ראה מסכת
כלה רבתי פ"ג ה"א. ובדרושים ואגדות כ"ד ב' ד"ה הנה, הביא מרן כן בשם הרב מהו אברהם
בינגא סג"ל אב"ד דק"ק הרץ פעלד. וכ"ה שם קמ"ו א' ד"ה פסוק, חת"ס עה"ת תולדות ק"ל ב'
ד"ה למה.

21

ולא יסתור מה שאמרו רז"ל⁷⁶ דעדים זוממין חדוש הוא דמאי חזית דסמכת אהני [סמוך אהני]. רוצה לומר שאין דרך התורה לסמוך על הנראה מהמעשה. אם הוא אמת אם לאו, כי אם על עדות שני עדים, שהרי האמינה התורה שני קלי עולם כל זמן שלא יהו פסולים להעיד, כמשה ושמאל שידענו בהם שלא ישנו שום דבר אפילו בשיחה קלה. הנה אם כן נסמוך יותר כאן על המזימין יותר מהמוזמין, מפני היות דברי המזימין יותר נראין שיהו אמת, הוא חדוש ויצאה מדרך התורה בשאר המקומות. ומ"מ הדברים מראים כמו שכתבנו, שכפי היות הדבר מכווער ורחוק שימצא, הייבה התורה שגדרוש הענין היטב קודם שנאמינהו ונפסוק עליו הדין.

ואחר שהשלים מנוי מצות השופטים וכחם ויכלתם מהו, ומה ראוי שישתדלו בו יותר והוא למחות זכר עבודה זרה, התחיל לבאר אל השופטים אם יקרה להם ספק בדבר מה, איך יתנהגו, וצוה אליהם שיתנהגו בדבר ההוא על פי מה שיבררו בית דין הגדול העומד בלשכת הגזית כאמרו⁷⁷: כי יפלא ממך דבר וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, על פי התורה אשר יורך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וגו'. ובא בקבלת רז"ל⁷⁸ אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, כלומר אפילו ברור לך הדבר שאין האמת כדברי הוראת הסנהדרין אעפ"כ שמע אליהם, כי כן צוה ה' ית' שננהוג בדיני התורה ומצותיה כפי מה שיכריעו הם, יסכימו לאמת או לא יסכימו. וזה כענין ר' יהושע עם רבן גמליאל⁷⁹, שצוהו רבן גמליאל שיבא [במקלן] במעותיו [אצלן] ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו וכן עשה. שאחר שהשי' מסר ההכרעה אליהם מה שיסכימו הם הוא מה שצוה ה' בדבר ההוא. ועל זה אנו בטוחים במצות התורה ובמשפטיה, שאנו מקיימים רצון שם ית' בהם כל זמן שנסמוך על מה שהסכימו [בהם] גדולי הדור.

76 והוא אמרם בריש חגיגה⁸⁰: שמא תאמר הואיל והללו מטמאים והללו מטהרין וכו' היאך אני לומד תורה מעתה, ת"ל⁸¹: כלם נתנו מרועה אחד. כלן פרנס אחד אמרן מפני אדון כל המעשים ברוך הוא, שנאמר⁸²: וידבר אלקים את כל הדברים האלה. הנה ביאר שדברי המטהרין והמטמאים, הפוסלים והמכשירים כלן אמרם משה מפי הגבורה, ואי אפשר אם לא על צד שכתבנו, כי אחרי שדברי המטמאים והמטהרים הפכיים בעצמם אי אפשר ששניהם יסכימו לאמת, איך נאמר

בעצמם אולי יוכיחו שהאמת אחם ויביאו עדים אחרים שראו אותם באותו זמן באותו מקום שהעידו שנעשה המעשה ההוא, הנה אין ספק שכל זמן שהמוזמין לא יבררו דבריהם שהאמת אחם שראוי שנאמין יותר לדברי המזימין אותם, זהו טעם שנתן בו החכם הנזכר וגם הוא נכון ויפה. ⁷⁶ סנהדרין שם. ⁷⁷ דברים יו, ח"א. ⁷⁸ ספרי שופטים פסקא קנד: ימין ושמאל אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין שמע להם, ובמדרש שיר השירים רבה פרק א' פסוק כי טובים דודין מיין אות ב: בדברי סופרים כתיב על פי התורה אשר יורך אשר תורך התורה אין כתיב כאן אלא אשר יורך, ועל המשפט אשר תאמר אין כתיב כאן, אלא אשר יאמרו לך לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל שמע להם, ואפילו שיאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. ⁷⁹ משנה ר"ה פרק ב כה, ע"ב: שלח לו ר"ג גזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעותך ביום הכיפורים שחל להיות בשבת כו', נטלו מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל ר"ג. ⁸⁰ דף ג, ע"ב. ⁸¹ קהלת יב, א ושם: בעלי אסופות נתנו מרועה אחד.

שכלן נאמרו למשה מפני על הדרך שכתבנו, שה' י אחריהם, ונמצא שמה שי הגבורה, וגם כן נאמין נ נביא, אין ראוי שנסור ו החכמים כמוזכר בפרק נ כדבריו, ויצתה בת קול מ בכל מקום, אעפ"כ כשלא מסר השי' הכרעת ספקו שעמד ר' יהושע על רגלי ומפורש עוד בתמור [הסכמת] הנביאים הפך ד אין לנו שנקח ביאור הנ בספקו⁸³, שאמרו שם, ש: לו ליהושע שאל: ואמר ל כל ישראל לסקלו ואמר נ והנה יש כאן מקום נ טעם למצות התורה כלל. שהדבר מצד עצמו איננו טהרתהו נמשך אחר הרצ שיניחו חכמי הדור, שאי מהענין ההוא בנפשותינו הדעת, אבל נאמין שכל כ בנפשותינו, ואעפ"כ שלא נ אחד טמא שהוא טהור, מו לפעול, ואעפ"כ שהסכימו אחד שהוא שוה⁸⁴, והוא נ פעולת הסם בגוף כפי נ הדבר שאסרה לנו התורה מצד שהסכימו החכמים נ אם כן יותר שנמשך בזה דרך זה יתבאר לנו אמתו

82 שמות כ, א. 83 ברכו ב"דרוש השלישי" ו"החמישי" כיון שהחכם לא ידע לפתרון ספק זה. 88 שאם נניח אבל אין שום פשרה מצד הח שכן נצטיינו, ואין בזה נזק ממוצע בחמימותו, והמצואות הרופאים. 90 האברנאל

דרוש הר"ן
 חזונו נסתיין בן ראובן ז. רונק. ג. צ. י.

שכלן נאמרו למשה מפי הגבורה, ומי איכא ספיקא קמי שמיא⁸³. אבל הענין כן על הדרך שכתבנו, שה' יתברך מסר הכרעת אלה כלם לחכמי הדור וצונו שנמשך אחריהם, ונמצא שמה שיסכימו הם בדבר מהדברים, הוא מה שנצטוו משה מפי הגבורה, וגם כן נאמין שאם הסכימו הפך האמת ונדע זה על ידי בת קול או נביא, אין ראוי שנסור מהסכמת החכמים. וזה הוא ענין ר' אליעזר הגדול עם החכמים כמוזכר בפרק הזהב⁸⁴, שאע"פ שנתן אותות גדולים וחזקים שהאמת כדבריו, ויצתה בת קול מן השמים ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, אעפ"כ כשלא רצה להסכים לדבריהם נמנו עליו וברכוהו. לפי שלא מסר הש"י הכרעת ספקות התורה לנביא ולא לבת קול אלא לחכמי הדור, וזה שעמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים הוא⁸⁵.

ומפורש עוד בתמורה⁸⁶, שאין צריך לומר שאין ראוי לנו לימשך אחר [הסכמת] הנביאים הפך הסכמת החכמים, אבל גם אם יספקו החכמים בדבר מה, אין לנו שנקח ביאור הספק ההוא על פי נביא, אבל יותר טוב שישאר הדבר בספקו⁸⁷, שאמרו שם, שבימי אבלי של משה נשתכחו שלש מאות הלכות, ואמרו לו ליהושע שאל, ואמר להם לא בשמים היא, ונאמר עליו עוד שם, שעמדו עליו כל ישראל לסקלו ואמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה. והנה יש כאן מקום עיון, והוא כי זה ראוי שימשך על דעת מי שיחשוב שאין טעם למצות התורה כלל, אלא כלן נמשכות אחר הרצון לבד⁸⁸. ולפי זה אחר שהדבר מצד עצמו איננו ראוי להיות טמא או טהור דרך משל, אבל מה שטומאתו טהרתו נמשך אחר הרצון לבד, הנה אם כן לפי זה הדרך הנמשך אחר כל מה שיניחו חכמי הדור, שאי אפשר שיהיו דבריהם על הפך האמת, ואי אפשר שימשך מהענין ההוא בנפשותינו דבר מגונה כלל. אבל אחרי שאנחנו לא נבחר בזה הדעת, אבל נאמין שכל מה שמנעתהו התורה ממנו מזיק אלינו, ומוליד רושם רע בנפשותינו, ואע"פ שלא נדע סבתו, לפי זה הדעת אם כן כשיסכימו החכמים בדבר אחד טמא שהוא טהור, מה יהיה, הלא הדבר ההוא יזיק אותנו ויפעל מה שבטבעו לפעול, ואע"פ שהסכימו בו החכמים שהוא טהור, ואלו יסכימו הרופאים על סם אחד שהוא שוה⁸⁹, והוא על דרך משל חם במעלה רביעית, שאין ספק שלא תמשך פעולת הסם בגוף כפי מה שיסכימו בו הרופאים, אבל כפי טבעו בעצמו. כן הדבר שאסרה לנו התורה מצד שהוא מזיק בנפש, איך ישתנה טבע הדבר ההוא מצד שהסכימו החכמים שהוא מותר, זה אי אפשר רק על צד הפלא. והיה ראוי אם כן יותר שנמשך בזה על פי מה שיתבאר לנו מצד נביא או בת קול, שעל דרך זה יתבאר לנו אמתת הדבר בעצמו⁹⁰.

82 שמות כ, א. 83 ברכות ג, ב. 84 ב"מ נט, ב. 85 והאריך בזה רבנו למעלה בדרוש השלישי "החמישי" נוסח אחר. 86 טו, ב; טז, ב. 87 מוטב להשאר בספקות כיון שהחכם לא ידע לפתרון מחכמתו, מאשר להזדקק ולשאל הספק לנביא שיבאר בנבואתו ספק זה. 88 שאם נניח שמצוות התורה באות מצד הרצון וצו ה', והציווי רק מצד רצונו, אבל אין שום פשרה מצד החפץ והנפעל, יהא מוסכר שחייבים אנהנו לילך אחר דעת החכמים שכך נצטיינו, ואין בזה נזק כיון שמצד החפץ אין כלל השפעה בזה. 89 כלומר שהוא ממוצע בחמימותו, והמציאות שיש לו מעלות חום, בוודאי פעולת סם זה לא יועיל כתקוות הרופאים. 90 האברבנאל ריש שופטים בספק החמישי הביא שאלה זו כלשונה בלי להוכיח